

до своїх коренів, проте, попри грецькі чи балканські витоки, українського в них більше, як і в самої письменниці, адже, не зважаючи на розмаїте походження, та статус російської дворянки, вона була Лесею — Українкою.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що родовід і сім'я відіграли визначальну роль у формуванні особистості Лесі Українки. Її дворянське походження, етнічне коріння, високі вимоги матері, вплив батька та інших родичів заклали фундамент моральних, інтелектуальних і творчих орієнтирів. Генетично та культурно письменниця успадкувала здатність до мов, інтерес до історії та фольклору, що проявилось в багатогранності її творчості, де відображені не лише українські мотиви, а й балканські й грецькі сюжети, переосмислені через національну, громадянську та феміністичну призму. Таким чином, родина та рід виступають для Лесі Українки духовним фундаментом, що формує її особистість, світогляд і творчий почерк.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексієвець Л., Галушка Р. Національна ідентичність у вихованні дітей Олени Пчілки: між традицією і модерністю // Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції, 15-16 травня 2025 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Ред. кол.: Морська Н. Л., Литвин Л. М., Поперечна Г. А. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В. 2025. С. 126–130.
2. Блакитна Троянда. Дія Перша | Леся Українка. Енциклопедія життя і творчості. URL: [<https://www.l-ukrainka.name/uk/Dramas/LtBlueRose/Act1.html>]
3. Диба А. «Сила її була в її індивідуальності...»: штрихи до портрета матері цілого покоління українців-державників // Освіта та виховання в родині Косачів. Педагогічне краєзнавство: стратегічні орієнтири сучасного педагогічного процесу : матеріали VII Всеукр. Косачівських пед. читань (23 черв. 2022 р., м. Луцьк) / упоряд. : П. С. Олешко, О. Й. Дем'янюк, А. М. Силук. Луцьк : Волинський ПППО, 2022. С. 33–40.
4. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. Видання 4-те. Київ : Видавничий дім «Комора», 2021. 656 с.
5. Косач-Кривинюк О. Леся Українка: хронологія життя і творчості. Нью-Йорк : Видавництво спілки "Гомін України", 1970. 923 с.
6. Пчілка О. Спогади про Михайла Драгоманова. Україна : наук. двохмісячник українознавства. Київ : Держ. вид-во України. Кн. 2-3. 1926.
7. Пчілка Олена. Вибране: художня проза, автобіографія; упоряд. і передм. А. Бідонько. Київ : ВГ «Ще одну сторінку», 2024. 416 с.
8. Янишин Б. Косачі // Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон – Кю. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во "Наукова думка", 2008. С. 206–207.

Малишевський Роман

Науковий керівник – проф. Алексієвець Микола

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ТА СУЧАСНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Польсько-українські відносини ніколи не були легкими, а невирішені питання і суперечки стають причинами конфліктів і сьогодні. Не виключенням стали стосунки обох народів під час Другої світової війни. Як для українців, так і для поляків цей період став, напевно, одним із найжорстокіших та найкривавіших у новітній історії. Метою дослідження є проаналізувати становище польсько-українських взаємин під час Другої світової війни, їхню еволюцію у цей період, інтерпретації проблеми в сучасній історіографії обох держав та

з'ясувати можливі перспективи вивчення проблеми та пошуку порозуміння в складних питаннях.

Напад на Другу Річ Посполиту та початок Другої світової війни поставили в скрутне становище не тільки поляків, але і меншини, що проживали на території країни. Однією з таких стали українці, які одразу ж поділились на кілька таборів. помірковані демократи, представлені УНДО, вважали за необхідне на деякий час відкинути суперечності з Варшавою та стати до бою проти Німеччини. Вже 2 вересня голова партії заявив, що « українське громадянство виконає в цих важких часах свій громадянський обов'язок» [1, с. 64]. Незважаючи на те, що контингент українців у польській армії був доволі значним, більша частина все ж воліли залишатися вдома, що яскраво демонструвало настрої народу. Іншої думки дотримувались націоналісти (ОУН), котрі вбачали у новому конфлікті можливість для відновлення незалежності країни, не без допомоги Третього Рейху, на який розраховували ще з початку агресії проти Польщі. Третю позицію зайняли прорадянські елементи (КПЗУ), котрі бажали «звільнення» від СРСР та приєднання території до УРСР. Їхня мрія здійснилася із початком наступу РСЧА вранці 17 вересня 1939 року [4, с. 37]. Для керівництва Другої Речі Посполитої цей удар став цілковитою несподіванкою та сигналом про необхідність втечі.

Ще під час війни польська влада почала проводити масштабні репресії проти українців, побоюючись можливого повстання в тилу. Так, на початку бойових дій проведено масові арешти українців найрізноманітніших верств і статусів, чимало з них відправили до сумнозвісного табору Береза Картузька [2, с. 90]. В подальшому антиукраїнські погроми влаштовували у низці міст і сіл Галичини та Волині, які не залишились без відповіді з боку підпілля, зокрема ОУН. В період з 10 до 29 вересня націоналісти провели збройні акції у 20 повітах, завдавши помітних проблем польській адміністрації [1, с. 67], найзначнішим із них став бунт у Миколаєві (Львівська обл.). Незважаючи на наявність спільних ворогів, бачимо, що влада республіки не намагалась заручитися лояльністю українців, а навпаки, завдавала шкоди і без того розхитаним відносинам обох народів.

Після розгрому Польщі Німеччина та Радянський Союз провели новий кордон, узгоджений пактом Молотова-Ріббентропа. Захід України знову розділили: Закерзоння потрапило в сферу впливу Німеччини та знаходилося в складі Генерал-губернаторства, коли територію Східної Галичини та Волині приєднали до УРСР. Їх становище на початку окупації майже не відрізнялося, адже на підконтрольних Берліну землях українці мали права, рівні громадянам Рейху [4, с. 147]. На захоплених землях нацисти одразу ж почали проводити антипольську політику, а цензура дозволяла випуск українських газет, що висвітлювали репресії влади Другої Речі Посполитої. Цей хід з боку німецької адміністрації був задалегідь продуманий, адже допомагав і надалі розпалювати ворожнечу між окупованими народами, що дозволило б у перспективі знищити місцевий опір та продовжувати провадити політику онімечення території для досягнення Lebensraum.

На землях, захоплених москвою, радянська влада провадила активну українізацію, що робило їх в очах українців «визволителями». Проте, на відміну від Генерал-губернаторства, ті не гребували співпрацювати також і з поляками, зокрема відомі випадки про доноси на українських націоналістів до НКВС [2, с. 92]. Незважаючи на різницю в кінцевій меті, СРСР та Третій Рейх проміжною ціллю бачили послаблення місцевого руху опору та подальшої асиміляції населення, хоч польського, хоч українського.

Після початку німецько-радянської війни 22 червня 1941 року польські та українські діячі й підпільники побачили можливості для боротьби за відновлення незалежності своїх держав. Частина з них, знову ж таки, робила ставку на Німеччину. Проте, у нацистів були свої плани на захоплені території, що вони продемонстрували одразу ж після початку операції «Барбаросса». Після входу сил вермахту до Львова, 30 червня 1941 року діячі ОУН проголосили Акт відновлення Української Держави [4, с. 138], який Гітлер сприйняв як загрозу владі Рейху на цих теренах та наказав арештувати голів організації. Вже в липні поліцаї гестапо схопили С. Бандеру та Я. Стецька. Для поляків ситуація нічим не відрізнялася від їх становища в Генерал-губернаторстві.

На фоні цих подій представники українського та польського (який повернувся на «східні кресли» після атаки на СРСР) визвольних рухів робили перші спроби порозумітися. У жовтні 1941 року в Варшаві зустрічаються представники підпільників, з українського боку направили Бориса Левицького [1, с. 77]. За даними, доступними на сьогодні, сторони досить позитивно бачили навіть сам факт початку дискусії, не кажучи вже про результати. Проте, незважаючи на всі позитиви, наміри ОУН, а саме відновлення Української Соборної Держави «...від Сяну до Дону», ставали наперекір планам польських підпільників, які воліли бачити свою країну в довоєнних кордонах. Протистояння між рухами опору тільки наростало.

Апогеєм конфлікту, безумовно, стали події 1942-1944 років, що були найкривавішими в історії польсько-українського конфлікту під час Другої світової війни. Саме в цей період українське та польське підпілля навдивовижу синхронно остаточно переходять до збройних методів боротьби, зокрема в українському русі формується Українська повстанська армія [4, с. 141] та оформлюється Армія Крайова. Це протистояння історик Володимир В'ятрович називає другою польсько-українською війною. Регулярні сутички відбувалися на всіх теренах заходу України. Галичина, хоч і була також ареною бойових дій між АК та ОУН і УПА, тут не було настільки кровопролитних сутичок, як в інших регіонах заходу України, та й адміністрація Рейху була м'якшою і загалом підпорядковувалася Генерал-губернатору Г. Франку [4, с. 92]. Проте, напруженість між відчувалася впродовж всього періоду німецької окупації. Зокрема, на Львівщині поляки влаштовували антиукраїнські акції, на які УПА була змушена реагувати. Масла у вогонь підливала і ситуація на Волині, про яку йтиметься далі. Як описують звіти повстанців «Українство, навпаки, чимраз більше накипає ненавистю до поляків...» [1, с. 181]. Така ж ситуація зберігалася і в 1944 році, але до масштабного протистояння сторони так і не дійшли.

У той же час найбільшого розмаху набули події на Волині. Фактично, це були взаємні етнічні чистки, які проводили регулярно обидві сторони конфлікту, про що свідчать звіти відділів УПА після сутичок із АК [5]. Збережено також чимало свідчень українських службовців СБ ОУН про звірства поляків в українських селах [1, с. 89]. Найтрагічнішою сторінкою протистояння стали події лютого 1943 – березня 1944 року, які в історіографію увійшли як Волинська трагедія. Польськими дослідниками вважається, що її початком є рішення Третьої конференції ОУН від лютого 1943 р. [1, с. 133], проте, аналізуючи текст, українські історики відкидають цю тезу. Українські повстанці описували свої дії як помста або відповідь на провокації з боку Армії Крайової, поляки ж, зі свого боку, вважали це звірством УПА, при цьому інспіровані з боку більшовиків [1, с. 141]. Упродовж усього року погроми як польських, так і українських сіл лише наростали. В травні 1943 року вбито Василя Івахіва, що викликало нову хвилю ненависті в українських повстанців, та розв'язало руки їх командирам, які втратили свого провідника й могли діяти на власний розсуд, не без жаги помсти. Збройні акції УПА продовжувались аж до 1944 року, доки АК не організувалась як армія остаточно та не перейшла до власних терористичних дій. Так, вже в січні 1944 року поляки розпочали наступ на частини українських націоналістів [1, с. 201], при цьому вчиняючи злочини проти цивільного населення, вважаючи це справедливою розплатою за дії повстанців. При цьому варто пам'ятати і про головних бенефіціарів цього конфлікту – Третій Рейх та СРСР. Як вже зазначалося, поляки, небезпідставно, вважали події на Волині справою рук НКВС, своєю чергою, окупаційна німецька адміністрація жодним чином не перешкождала боям, але і допомагали полякам знищувати українське населення [2, с. 103; 1, с. 151]. Незважаючи на часті перебільшення з боку польських дослідників, загальна кількість жертв Волинської трагедії вражає: 38-39 тис. осіб з польського боку та 13-16 тис. – з українського [1, с. 242].

Станом на сьогодні проблема польсько-українських відносин є досить актуальною. Проте, пальму першості із значним відривом тримає польська історіографія [3, с. 261]. Зважаючи на це, неважко здогадатися про характер цих досліджень – висвітлення лише польської сторони в конфлікті та їх жертв, повністю або, в кращому випадку, частково забуваючи про український вимір питання. Чимало істориків Третьої Речі Посполитої після краху соціалістичного табору почали публікувати роботи, присвячені «звірствам» українських націоналістів. Ще однією їх проблемою була значна емоційна забарвленість, що породжує сумніви в об'єктивності праць. З боку України таких досліджень, особливо в 1990-х, на жаль, не було. Чималою перепорою в вітчизняних дослідженнях є відсутність державної зацікавленості та підтримки, яка зводить створення таких робіт до рангу заледве не локальних, особистих ініціатив. На противагу цьому бачимо значну промоцію теми з боку польської влади [1, с. 306], яка використовує її не лише як суто історичне питання, але і як політичну карту в разі виникнення проблем всередині країни. Найяскравішим виявом цього є нещодавні вибори в Польщі, де всі сторони розігрували «українську карту» в своїх інтересах. Навіть сьогодні з вуст

польських вищих посадових осіб можна почути антиукраїнські заяви, зокрема і про Волинську трагедію. Сучасна інтерпретація польської історіографії така: Волинська трагедія – етнополітичний конфлікт, викликаний ненавистю до поляків з боку ОУН та УПА та їхніми планами щодо знищення польської громади на заході України [3, с. 263]. Усталеної позиції української історіографії щодо цього питання зараз не існує, проте свої бачення щодо проблеми, які могли б стати базою для подальшого її формування, висвітлювали ряд вітчизняних дослідників, як-от Володимир В'ятрович [1], Іван Патриляк [4], а також Ярослав Дашкевич, Тарас Гривул, Юрій Сливка, Андрій Портнов [2; 3] та інші.

Як висновок, можемо сказати, що питання польсько-українських взаємин є дуже непростим і часто стає наріжним каменем у стосунках обох країн та народів і сьогодні. Але висвітлення виглядає надто однобоко та необ'єктивно. Представникам української історичної науки необхідно докласти зусиль для формування власної візії подій, що відбувалися на теренах Галичини та Волині під час Другої світової війни, а також варто не забувати про становище на той момент як українців, так і поляків і не відкидати на другий план інтереси «великих гравців» - Третього Рейху та СРСР, для яких обидва народи були лише розмінною монетою, якою можна пожертвувати в будь-яку хвилину.

ЛІТЕРАТУРА

1. В'ятрович В. Друга польсько-українська війна 1942–1947. Вид. 2-е, доп. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. 368 с.
2. В'ятрович В. Український визвольний рух. Зошит 2. Українсько-польський конфлікт під час Другої світової війни. Львів: Видавництво «Мс», 2003. 194 с.
3. Кіпіані В. Війна двох правд. Поляки та українці у кривавому ХХ столітті. Харків: Vivat, 2023. 320 с.
4. Герасименко Л., Пилявець Р. Друга світова війна в історичній пам'яті України. Київ-Ніжин: ПП Лисенко М. М., 2010. 247 с. + 22 с. іл.
5. Інформація про антипольські акції УПА у квітні – липні 1943 року. В'ятрович В. Польсько-українські стосунки в 1942-1947 роках у документах ОУН та УПА. С. 210-212.
6. Звернення ОУН до поляків. Липень 1943 р. В'ятрович В. Польсько-українські стосунки в 1942-1947 роках у документах ОУН та УПА. С. 270-274.

*Мороз Максим
Науковий керівник – проф. Алексієвець Леся*

СУТЬ НАЦІОНАЛІЗМУ ЮКІО МІШІМА: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ІДЕЇ

Японія – унікальна нація, де тисячолітня історія і традиція поєднуються з сучасними глобальними тенденціями. 80 років тому, після поразки в Другій світовій війні, почали утворюватися і набувати популярності ліві та праві політичні рухи. Одним із представників націоналістичної течії став Юкіо Мішіма – поет, драматург, який, розчарувавшись у тогочасному японському суспільстві, формулює своє бачення націоналізму як порятунку Японії від надмірних впливів Заходу. Тому актуальність дослідження зумовлена популярністю Мішіми в Україні та світі, наростанням нових правих рухів у сучасній Японії та розвитком українського японознавства.